

ции с международным участием: в 2 ч. Ч. 2 / Науч. ред. С.А.Подлесный - Красноярск: СФУ, 2007 - С. 219-222.

6. Жуков В.И., Абовский Н.П., Енджиевский Л.В. Чему учат и не учат инженеров. / Жуков В.И., Абовский Н.П., Енджиевский Л.В. // Повышение качества высшего профессионального образования: материалы Всероссийской научно-метод. конференции с международным участием: в 2 ч. Ч.2 / науч. ред. С.А.Подлесный - Красноярск: СФУ, 2007 - С. 143-146.

7. Вдовенко В.Г. Методология высшего профессионального образования: / Вдовенко В.Г.: [учеб.пособие] / СИБУП. - Красноярск, 2007. - 248 с.

8. EUR-ACE (European Accredited Engineer. - http://www.feani.org/EUR_ACE/EUR_ACE_Main_Page.htm

9. Ассоциация инженерного образования России. - <http://www.aeer.ru>

10. Калиновская Т.Г., Косолапова С.А., Косолапов А.И.

Компетентносний поход к подготовке инженеров / Калиновская Т.Г., Косолапова С.А., Косолапов А.И. // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 10 – С. 45-48 URL:

www.rae.ru/snt/?section=content&op=show_article&article_id=2634

11. Кузнецова А.Я. Контроль качества образования как методологическая проблема / Кузнецова А.Я. // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 10 – С. 92-93 URL:

www.rae.ru/snt/?section=content&op=show_article&article_id=2669.

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА МУЛЬТИПЛІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА

УДК 378.013 (330)

Іванченко Б. А.

У статті подано визначення мультиплікативної компетентності майбутнього економіста та представлена її структура, ядром якої виступають ключові компетенції майбутнього економіста, а оболонка складається з двох рівноправних частин: професіоналізму майбутнього економіста та соціальної зрілості майбутнього економіста.

Ключові слова: мультиплікативність, мультиплікативна компетентність майбутнього економіста, ключові компетенції, соціальна зрілість, професіоналізм.

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА МУЛЬТИПЛИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ЭКОНОМИСТА

Іванченко Е. А.

В статье дано определение мультипликативной компетентности будущего экономиста и представлена ее структура, ядром которой выступают ключевые компетентности будущего экономиста, а оболочка состоит из двух равноправных частей: профессионализма будущего экономиста и социальной зрелости будущего экономиста.

Ключевые слова: мультипликативность, мультипликативная компетентность будущего экономиста, ключевые компетентности, социальная зрелость, профессионализм.

ESSENCE AND STRUCTURE OF THE FUTURE ECONOMIST'S MULTIPLICATIVE COMPETENCE

Ivanchenko Ie. A.

In this article are determination of the future economist's multiplicative competence and its structure, whose kernel are the future economist's key competencies, and the shell consists of two equal parts: the future economist's professionalism and the future economist's social competence.

Keywords: *multiplicativity, future economist's multiplicative competence, key competencies, social competence, professionalism.*

Включення української вищої школи до процесу Болонських реформ ставить завдання забезпечення якості, як показника результату навчання, на одне з чільних місць у модернізації вищої освіти.

Чинні стандарти вищої освіти, в яких домінує знання складова, спираються на кваліфікаційну модель фахівця. Така орієнтація результату освіти штучно розділяє процес оцінювання якості підготовки фахівців на окремі частини, які не надають уяву про цілісний результат, на який чекають. Підвищення вимог до рівня та якості професійної підготовки випускників вишів до їх можливостей успішно вирішувати основні завдання професійної діяльності стимулювало пошуки науково-обґрунтованих методів побудови моделі фахівця.

На нашу думку, умовам сьогодення буде відповідати модель фахівця галузі економіки та фінансів, побудована на ґрунті компетентнісного підходу, який дає змогу сформуванню мультипликативну компетентність майбутнього економіста (МКМЕ) як всебічно розвиненої особистості в результаті реалізації системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів (СПП МЕ). Тому **актуальність теми статті** зумовлена потребою орієнтації професійної підготовки спеціалістів галузі економіки та фінансів на формування мультипликативної компетентності майбутнього економіста, яка дає фахівцям зазначеного профілю впевненість у їх затребуваності та конкурентоспроможності на ринку праці, як у своїй країні, так і за її межами.

Витоком слів „компетенція” та „компетентність” є слово *competent-nий* (від лат. *compeo, competens* – досягати, відповідати, підходити), тобто такий, що „має достатні (ґрунтовні) знання в якій-небудь галузі; з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; має певні повноваження, повноправний, повновладний” [3, с. 560; 4, с. 354; 5; 7, с. 874].

Доповнюючи поняття „компетентність”, науковці наголошують, що це: - спосіб існування знань, умінь, освіченості, який сприяє особистісній самореалізації, знаходження свого місця у світі, внаслідок чого освіта постає як високомотивована й особистісно орієнтована і забезпечує максимальну зат-

ребуваність особистісного потенціалу, визнання особистості іншими, усвідомлення нею самою власної значущості (В. Болотов, В. Сериков [1, с. 8]);

- постійне оновлення знань, оволодіння новою інформацією для успішного вирішення професійних завдань у певний час і умовах, тобто „компетентність = мобільність знань + гнучкість методу + критичність мислення” (М. Чошанов [9, с. 6]).

Розглядаючи проблему компетентності, не можна залишити поза увагою її характеристики, надані А. Марковою: компетентність не отожднюється з освіченістю людини; компетентність – це поєднання психічних якостей, які дають змогу діяти самостійно та відповідально; основою для висновків про компетентність людини є оцінка кінцевого результату діяльності; компетентність є характеристикою окремої людини і виявляється у результатах її діяльності [6].

На підставі зіставлення думок і поглядів щодо понять „компетенція” та „компетентність” у межах нашого дослідження зупинимося на таких означеннях:

- **компетенція** – система знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій та взаємин, особистісних якостей, досвіду, набутих у процесі навчання та соціалізації, який забезпечує готовність людини до діяльності в певній сфері.

- **компетентність** – система професійних знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та взаємин, особистісних якостей, досвіду, набутих у процесі діяльності в певній сфері, який забезпечує здатність людини діяти як у звичайній ситуації, так і в ситуації невизначеності.

Компетентність виступає як усталена соціальна та освітня цінність, зміст якої динамічний і залежить від потреб соціально-освітньої ситуації. Актуальне розуміння поняття компетентності включає всі суб’єктивні властивості особистості, що виявляються в діяльності та забезпечують її ефективність.

Аналіз підходів до визначення компетентності економістів засвідчив неоднозначність її трактування. Так, І. Сасова вважає, що компетентність економістів має відповідати трьом складовим: 1) завданням, зумовленим особливостями науково-технічного прогресу – це знання та вміння; 2) завданням, зумовленим особливостями суспільно-політичного устрою держави – це науковий світогляд, моральні якості, вміння працювати в громадських організаціях, орієнтація в політичних подіях, культура спеціаліста; 3) завданням, зумовленим вимогами професії, – це вміння провадити дослідницьку роботу, вміння для розв’язання практичних завдань, вміння розв’язувати комунікативні проблеми [2, с. 24-25].

О. Булавенко компетентність економіста визначає як якісну характеристику особистості економіста, яка включає систему науково-технічних знань, у тому числі спеціальних знань у галузі економіки, професійних умінь та навичок, досвіду, наявність усталеної потреби в тому, щоб бути компетентним економістом, інтересу до професійної компетентності свого профілю [2, с. 26]. Автор також наголошує на неможливості ізольованого розгляду сутнісних характеристик компетентності економіста, оскільки вони мають інтегративний, цілісний характер і є продуктом економічної підготовки в цілому. О. Булавенко виокремлює мотиваційно-вольовий, функціональний, комунікативний та рефлексивний компоненти компетентності економіста.

Метою статті є обґрунтування сутності та структури мультиплікативної компетентності майбутнього економіста.

Аналіз доробок науковців та власний досвід спілкування з керівниками практики студентів, випускниками, що працюють у економічній галузі, студентами, які намагаються знайти роботу вже під час навчання та відвідують співбесіди з роботодавцями, засвідчили, що головний показник якості професійної підготовки утворюється з діалектично пов'язаних частин (знань, практичних вмінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності), що, у свою чергу, свідчить про мультиплікативну природу компетентності фахівця взагалі та фахівця економічної сфери, зокрема. Виходячи з цього, ми говоримо про *мультиплікативну компетентність майбутнього економіста* (МКМЕ).

Мультиплікативна (від лат. *multiplicare* – множити, примножувати, збільшувати) – отримана через множення, множинна по суті [8; 11].

Мультиплікативна компетентність – це категорія множинна за своєю суттю, що узагальнює поняття компетентності, допускає одночасне включення понять різного рівня підпорядкування, тобто являє собою компетентність більш високого порядку. Вона дає як метричний ефект у навчанні або професійній сфері (підвищення якості успішності або заробітної платні), так і неметричний у соціальній сфері (підвищення культури, духовності, соціального статусу).

Мультиплікативна компетентність має багатоцільовий характер, на відміну від традиційного розуміння компетентності, що має одну мету – забезпечення можливості ефективного виконання певної діяльності (наприклад, комунікативна компетентність має за мету забезпечення можливості спілкування; інформаційна компетентність – забезпечення можливості знаходження, обробки, збереження та використання інформації; професійна компетентність – забезпечення можливості якісної професійної діяльності; соціальна компетентність – забезпечення можливості нормальної життєдіяльності в соціумі тощо). Натомість мультиплікативна компетентність „запускає” одночасне функціонування окремих, але взаємопов'язаних частин (знань, практичних умінь, навичок, ціннісних орієнтацій і взаємин, професійних та особистісних якостей, досвіду діяльності у професійній та соціальній сферах), які забезпечують самоорганізацію і більш високу ефективність порівняно із сумарною (тобто має властивість синергії), що забезпечує можливість ефективного функціонування в усіх сферах людської життєдіяльності.

Мультиплікативна компетентність майбутнього економіста – це сформована система економічних знань, практичних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій і взаємин, професійних та особистісних якостей, досвіду діяльності в фінансово-економічній та соціальній сферах, набутих у процесі пізнавальної діяльності, яка забезпечує здатність майбутнього економіста до професійної діяльності та життя у швидкозмінному суспільстві. Мультиплікативна компетентність майбутнього економіста розглядається нами в єдності особистісних та діяльнісних проявів феномена і містить такі структурні компоненти: ядро – ключові компетенції майбутнього економіста й оболонку, що складається з двох рівноправних частин, – соціальної зрілості майбутнього економіста (включає соціальну спрямованість, соціальну ком-

петентність, соціальну відповідальність і позитивне самоставлення (Я-концепцію)) та професіоналізму майбутнього економіста (включає професійну спрямованість, професійну компетентність, професійну відповідальність, професійну мобільність) (див. рис. 1).

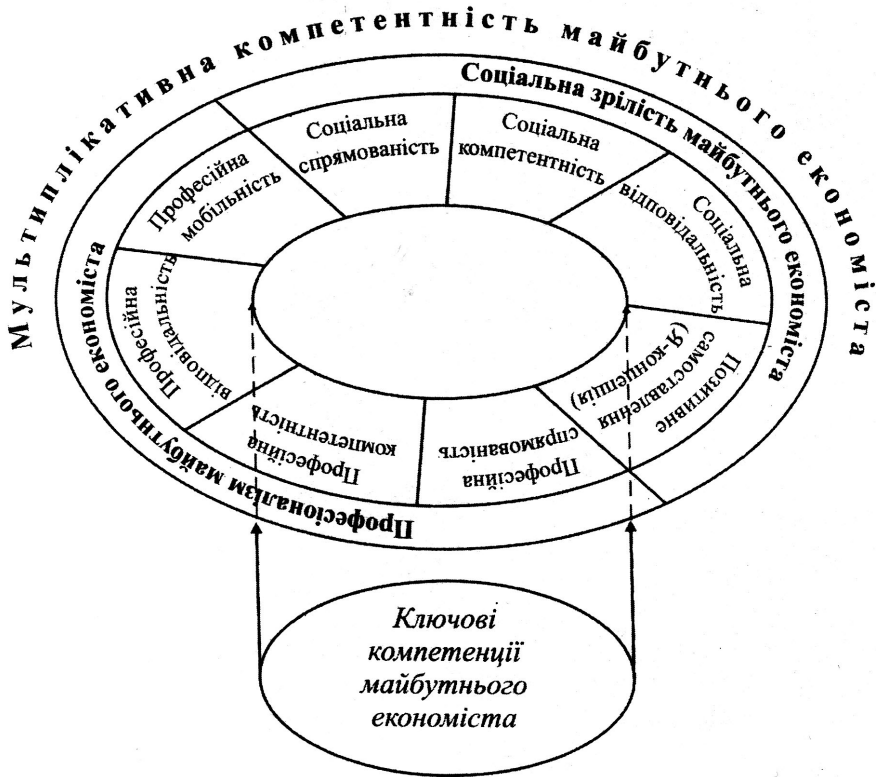

Рис. 1. Структура мультиплікативної компетентності майбутнього економіста

Наголосимо, що структура МКМЕ є нелінійною та розглянемо докладно її елементи, а саме: ключові компетенції майбутнього економіста, соціальну зрілість майбутнього економіста та професіоналізм майбутнього економіста.

Під ключовими компетентностями будемо розуміти узагальнено представлені основні компетентності, які забезпечують нормальну життєдіяльність людини в соціумі. *Ключові компетенції майбутнього економіста* характеризуємо як сформовану систему узагальнених знань, практичних умінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для нормальної життєдіяльності економіста у професійній та соціальній сферах. Вони складають ядро МКМЕ.

Структуру ключових компетентностей майбутнього економіста подано на рис. 2.

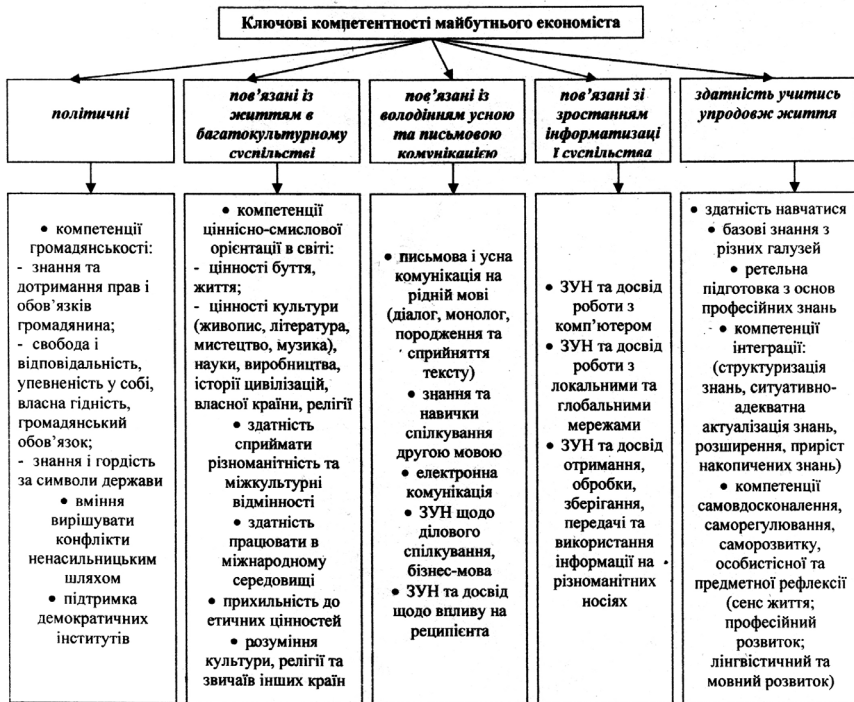

Рис. 2. Структура ключових компетентностей майбутнього економіста

Оболонка МКМЕ представлена двома складовими: соціальною зрілістю майбутнього економіста та професіоналізмом майбутнього економіста.

Під *соціальною зрілістю майбутнього економіста* в межах нашого дослідження розуміємо якісну характеристику його особистості, що відображає високий рівень розвитку соціально важливих якостей, забезпечує творче входження економіста в різні види соціокультурної ситуації та характеризується соціально спрямованістю поведінки в усіх сферах життєдіяльності.

Концептуальна структура соціальної зрілості майбутнього економіста конкретизується соціальною спрямованістю, соціальною компетентністю, соціальною відповідальністю та позитивним самостваленням (Я-концепцією) (структуру наведено на рис. 3).

Соціальна спрямованість майбутнього економіста — якість особистості, яка визначає тенденцію його поведінки в різних ситуаціях, справжнє ставлення до дійсності, до різних її проявів у вигляді історичних явищ та фактів, оцінку ставлень до різних подій інших членів суспільства, остаточне визначення власної позиції в суспільстві.

Структуру соціальної спрямованості подано на рис. 3.

Другим компонентом структури соціальної зрілості майбутнього економіста нами визначено соціальну компетентність. Під **соціальною компетентністю** (у вузькому сенсі слова) будемо розуміти сукупність компетенцій, що характеризують взаємодію людини з самою собою, суспільством, соціумом, іншими людьми, довкіллям, тобто індивідуальні здібності, пов'язані з умінням виражати відчуття й ставлення, критичним осмисленням і здатністю до самокритики, а також соціальні навички, пов'язані з процесами соціальної взаємодії і співпраці, вмінням працювати в групах, приймати соціальні й етичні зобов'язання.

Соціальну компетентність майбутнього економіста характеризуємо як сформовану систему індивідуальних знань, умінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для його нормальної життєдіяльності в соціумі.

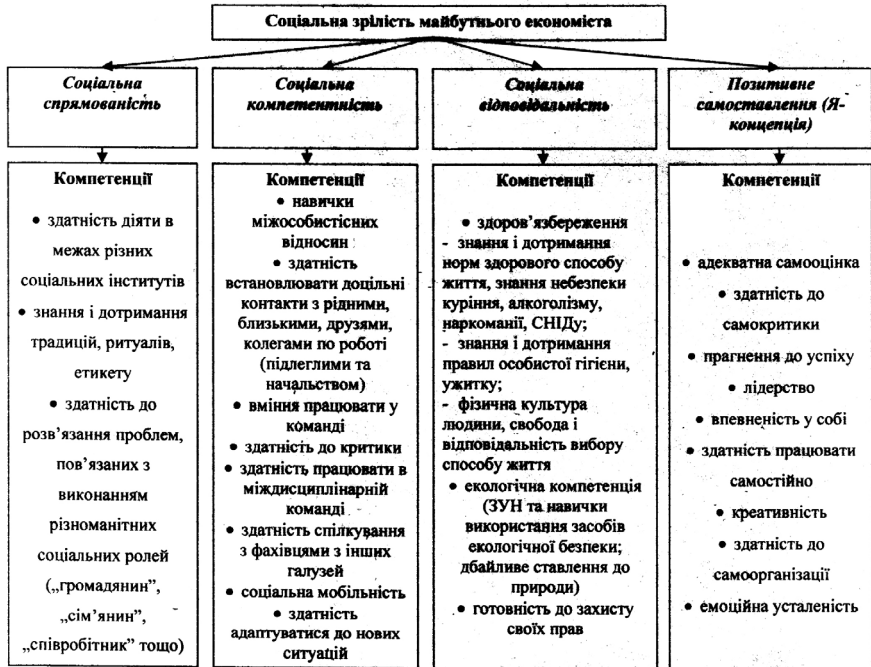

Рис. 3. Структура соціальної зрілості майбутнього економіста

Структуру соціальної компетентності подано на рис. 3.

Наступним елементом структури соціальної зрілості майбутнього економіста нами визначено *соціальну відповідальність*, адже саме вона відрізняє соціально незрілу особистість від звичайної людини (не говорячи вже про зразки зрілості). Сократ, уважаючи соціальний досвід основою соціального розвитку особистості, а відповідальність – найважливішою якістю людини,

відзначав, що зрілість полягає не тільки в усвідомленні відповідальності перед іншими, але й у відповідальності перед собою за збереження і розвиток своєї індивідуальності, проте зосередження тільки на особистих інтересах призводить до душевного розладу і дисгармонії з суспільством.

Формування відповідальності йде поруч із розвитком автономності особистості і забезпеченням свободи ухвалення рішень щодо самого себе.

Соціальну відповідальність майбутнього економіста характеризуємо як якість особистості, необхідну для регулювання, координації й оцінки суб'єктом своїх дій, спрямованих на соціум, довкілля та самого себе.

Структуру соціальної відповідальності подано на рис. 3.

Останнім компонентом соціальної зрілості майбутнього економіста визначаємо позитивне самоствавлення (Я-концепцію).

Позитивне самоствавлення (Я-концепцію) майбутнього економіста визначаємо як ухвалення ним власної особи, упевненість у собі в ході виконання професійних та соціальних ролей, відчуття власної самоцінності.

Позитивне самоствавлення (Я-концепцію) забезпечує соціокультурна інтеграція. Структуру позитивного самовідношення (Я-концепції) подано на рис. 3.

Другою складовою оболонки мультиплікативної компетентності майбутнього економіста ми визначили **професіоналізм майбутнього економіста**.

Термін „професіоналізм” виник для позначення форми суспільного поділу праці, пов'язаної із внутрівиробничим розподілом працівників на навчених і ненавчених [10, с. 27].

Професіоналізм майбутнього економіста в межах нашого дослідження розуміємо як якісну характеристику його особистості, що відображає високий рівень розвитку професійно важливих якостей, забезпечує творче входження економіста в різні види фінансово-економічних ситуації, розглядається нами в єдності особистісних та діяльнісних проявів феномена як органічно взаємозалежних підсистем, а концептуальна структура професіоналізму майбутнього економіста конкретизується професійною спрямованістю, професійною компетентністю, професійною відповідальністю та професійною мобільністю (структуру наведено на рис. 4).

Професійна спрямованість майбутнього економіста – це якість особистості, яка визначається позитивним ставленням до професії, внутрішнім впливом, тобто мотивами вибору економічної спеціальності, та зовнішнім впливом, тобто впливом батьків, родичів, друзів, соціальною значущістю обраної спеціальності тощо.

Рис. 4. Структура професіоналізму майбутнього економіста

Розвиток професійної спрямованості студентів у вищому навчальному закладі визначається попереднім позитивним ставленням до професії і мотивами, які є підґрунтям такого ставлення.

Структуру професійної спрямованості подано на рис. 4.

Отже, чим більше майбутній економіст дізнається у процесі виробничих та навчальних практик про свою майбутню спеціальність, чим більше опанує навичок фахівця, виконуючи реальні завдання та обов'язки, тим вище буде рівень його професійної спрямованості, а це, у свою чергу, буде твердим підґрунтям формування професійної компетентності.

Професійну компетентність майбутнього економіста визначасмо як сформовану систему професійних знань, умінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, стилю спілкування, необхідних для його якісної діяльності в галузі економіки та фінансів. Ця система включає сукупність професійних компетенцій, які зумовлюють здатність до діяльності в галузі економіки та фінансів. Головним орієнтиром для виокремлення певної кількості компетенцій є соціальне замовлення, що відображає проблеми економічного стану країни та світу, суспільні вимоги до особистісних та професійних якостей.

Соціальні потреби, освітньо-кваліфікаційні вимоги спеціальності, вимоги Галузевого стандарту вищої освіти України, аналіз численних наукових праць, програм сучасних навчальних дисциплін, практик для вищої школи, анкетувань, проведених серед викладачів, досвід викладання дали змогу дійти висновку, що професійна компетентність майбутнього економіста складається з трьох груп компетенцій: економіко-теоретична (навчально-методична, науково-дослідна), економіко-практична (організаційна, обліково-аналітична, планова, контрольна) та технологічна, які є однаковими для галузі знань

„Економіка і підприємництво”. Водночас кожна з груп обов’язково містить спеціальні компетенції, які відповідають за окремий напрям підготовки певної галузі знань. Зазначимо, що кожна з виокремлених професійних компетенцій виконує власні функції і також може бути представлена як певна сукупність компетенцій, що розкривають її специфіку. Водночас усі види професійних компетенцій тісно взаємопов’язані. У нашому дослідженні професійна компетентність обумовлюється Галузевим стандартом вищої освіти.

Досвід показує, що у процесі навчання у вищому навчальному закладі студенти набувають професійних компетенцій. Натомість професійна компетентність економіста розвивається й виявляється вже у процесі реальної діяльності в галузі економіки та фінансів. Отже, компетентність відносно компетенції виступає як інтегративне поняття, що характеризує людину як суб’єкта, який реалізує у практичній діяльності компетенції, якими він володіє.

Структуру професійної компетентності подано на рис. 4.

Професійна відповідальність майбутнього економіста — якість особистості, необхідна для регулювання, координації та оцінки фахівцем своїх дій у галузі економіки та фінансів відповідно до встановлених норм та правил. Це внутрішня особистісна відповідальність, що збігається з інтересами колективу в цілому. Орієнтація на подібні моральні критерії перетворює дії фахівця на соціально відповідальні. Професійна відповідальність означає в цьому контексті відповідальність фахівця за свої дії, за їх результати та наслідки, а також за свої упущення тою мірою, якою його поведінка стосується третіх осіб та оцінюється згідно із зазначеними критеріями.

Наявність професійної відповідальності в моральному сенсі означає, що фахівець галузі економіки та фінансів у своїй професійній діяльності передбачає позитивні або негативні наслідки не тільки особисто для нього, а й урахує їх дію на інших людей у світлі зазначених норм, цінностей та принципів. Ці люди можуть бути колегами, або просто особами, задіяними у процес професійної діяльності економіста. Крім того, враховуються позапрофесійні наслідки професійної діяльності, які, у свою чергу, можуть торкатися окремих осіб, цілих груп або навіть широких верств суспільства до наступних поколінь. Наскільки далеко поширюються ці наслідки в кожному окремому випадку залежить як від об’єктивної структури та соціальних взаємозв’язків відповідної ситуації, так і від того, наскільки фахівець суб’єктивно уявляє собі ці наслідки, зумовлені їх досвідом освіти, виховання та праці.

Структуру професійної відповідальності подано на рис. 4.

Професійну мобільність майбутнього економіста визначаємо як сформовану систему професійних та соціальних знань, умінь, навичок, способів діяльності, здібностей, ціннісних орієнтацій, необхідних для успішного переключення на іншу діяльність або зміни виду діяльності в галузі економіки та фінансів із залученням правової сфери.

Структуру професійної мобільності подано на рис. 4.

Відтак, нами сформовано структуру професіоналізму майбутнього економіста.

Розглянуті структурні компоненти поняття „мультиплікативна компетентність майбутнього фахівця” поза залежністю від виду і специфіки праці виступають загальними інваріантами, необхідними і достатніми для ефек-

тивності професійної та соціальної діяльності. Специфічні або особливі інваріанти мультиплікативної компетентності майбутнього фахівця відображають характерні риси конкретних видів праці, які відбиваються у структурному компоненті „професійна компетентність”, насичуючись загальними вимогами Галузевого стандарту вищої освіти України та конкретними вимогами роботодавців у окремих видах діяльності. У межах нашого дослідження професійна компетентність окреслюється Освітньо-кваліфікаційною характеристикою бакалавра, спеціаліста та магістра галузі знань 0305 „Економіка та підприємництво”, напрямів підготовки 6.030508 „Фінанси і кредит” та 6.030509 „Облік і аудит”.

Запропонована нами структура МКМЕ має певні привілеї, які містяться у збереженні інваріантності функцій фахівця даної галузі, але робить варіативним їх наповнення залежно від економічної, політичної та соціальної ситуації у країні та світі, що, у свою чергу, дає змогу отримати низку прерогатив у навчанні студентів, а саме: визначати перелік предметів залежно від актуальних потреб ринку праці; обумовити напрями підвищення кваліфікації для випускників вищого навчального закладу; надати основу для освіти та самоосвіти майбутнім економістам.

І найголовніше, наявність такої структури МКМЕ дасть змогу проектувати спеціаліста як ураховуючи умови сьогодення, так і для майбутнього, тобто зможе внести в систему інтегративної професійної підготовки певну мобільність та адаптованість до мінливих умов нашого та світового суспільства.

Ми вважаємо, що ключові компетенції майбутнього економіста, професіоналізм майбутнього економіста та соціальна зрілість майбутнього економіста, що забезпечуються відповідними компетенціями, є фундаментом, який дає змогу фахівцю фінансово-економічної сфери гнучко орієнтуватися на ринку праці та бути підготовленим до продовження освіти як на другому (спеціаліст чи магістр) рівні вищої професійної освіти (для бакалавра), так і в сфері післядипломної освіти (для бакалавра, спеціаліста та магістра) чи наукової діяльності. Набір компетенцій є різним для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої професійної освіти, оскільки він пов'язаний із завданнями діяльності, а вони різні для різних рівнів.

Ці компетенції, виявляючись у поведінці, діяльності людини, стають її особистими якостями, властивостями. Відповідно вони примножуються в мультиплікативну компетентність, яка характеризується і мотиваційними, і смисловими, і такими, що відображають ставлення, і регуляторними складовими, разом з когнітивними (знаннями і досвідом).

Подальші розвідки бачаємо у визначенні шляхів формування мультиплікативної компетентності майбутнього економіста в системі інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів.

Список літератури:

1. Болотов В. А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Лучшие страницы педагогической прессы. Журнал-дайджест. - 2004. - № 2. - С. 3-10.
2. Булавенко О. А. Проектирование содержания и технологии непрерывного экономического образования в профессиональных учебных заведениях

ях: автореф. дис. на соискание научн. степени доктора пед. наук: спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / О. А. Булавенко. - Брянск, 2007. - 42 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : [уклад. і ред. В. Т. Бусел]. - К., Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. - 1728 с.

4. Вища освіта України і Болонський процес: [навч. посіб.] / [Степко-М. Ф., Болобаш Я. Я., Шинкарук В. Д. та ін.; за ред. В. Г. Кременя]. - Тернопіль: Навчальна книга, 2004. - 384 с.

5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: Світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. - К.: К.І.С., 2004. - 112 с.

6. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. - М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. - 312 с.

7. Новий словник української мови : у 3-х т. - [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. - 2-е вид. - К.: Вид-во „АКОНІТ”, 2003. - Т. 1: А – К. - 2003. - 926 с.

8. Философский словарь [Электронный ресурс] - Режим доступа:

http://mirslovari.com/content_fil/MULTIPLIKATIVNYJ-14646.html

9. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: [метод. пособие] / М. А. Чошанов. - М.: Народное образование, 1996. - 160 с.

10. Щербатюк Л. Б. Формування професіоналізму майбутніх інженерів-механіків у процесі фахової підготовки: дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Щербатюк Лариса Борисівна. - Одеса, 2007. - 257 с.

11. Webster's Online Dictionary [On-line]. - Available:

<http://www.websters-online-dictionary.org/definitions>

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

УДК 373.2.015

Максимович О. М.

У статті аналізується проблема формування екологічної компетентності у школярів, набуття почуття власної причетності до екологічних проблем, щеплення вміння приймати екологічно компетентні рішення у довкіллі.

Ключові слова: екологічна компетентність, екологічна культура, екологічна освіта та виховання.

В статье анализируется проблема формирования экологической компетентности у школьников, приобретения чувства сопричастности к экологическим проблемам, привитие умения принимать экологически компетентные решения в окружающей среде.

Ключевые слова: экологическая компетентность, экологическая культура, экологическое образование и воспитание.

The article analyzes the problem of environmental competence in school, gaining a sense of involvement in environmental issues,